

PUSAUDŽU SASKARSMES PROBLĒMAS SKOLĀ *Adolescents' Communication Problems in School*

Juris Porozovs
Līga Aumeistere
Daina Voita
Evita Vaļēviča
Anda Kauliņa

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija

Abstract. *Violence among children and young people is a serious public health problem. Students attending schools with higher levels of bullying may show poorer school performance. The questionnaire of students and teachers from 3 Valmiera region schools was carried out. The results of questionnaire showed that students and teachers consider violence of adolescents as a serious problem. The majority of students often come to situations where their classmates are tampered. Many students and teachers consider that video security cameras must be installed in schools. Teachers think that more severe penalties must be applied for the perpetrator in the case of tampering the classmate. Students as well as teachers consider that interfacing problems of adolescents play a great role in teaching process.*

Keywords: *adolescents, students, teachers, violence, tamper*

Ievads *Introduction*

Viena no aktuālajām un daudz apspriestajām tēmām šobrīd ir vardarbība bērnu un jauniešu vidū. Ik pa brīdim plašsaziņas līdzekļos parādās biedējoši stāsti: agresīvi bērni terorizē vienaudžus un skolotājus (Veselovskis, 2013). Ļoti svarīga nozīme ir attiecībām ģimenēs. Vardarbību rada vardarbība, savukārt labas attiecības starp cilvēkiem rada citas labas attiecības ar cilvēkiem. Tomēr ja bērnam netiek nospraustas stingras robežas, un viņš nesaprot, ka agresiju ir jāsavaldā, spriedzes brīdī viņš agresiju vienkārši izlādē uz citiem. Tāpēc ir vajadzīgi normāli, saprātīgi ierobežojumi. Lai vardarbība bērnu vidū mazinātos, ir daudz kas jāmaina, galvenokārt – domāšana. Iemīļotā un tik vienkāršā agresīvā domāšana būtu jāmaina uz tādu, kas vērsta uz sadarbību, atbildību, disciplinētu darbu (Veselovskis, 2006). Bērnu agresiju stimulē tādi faktori kā slikta, nevērīga attieksme pret bērnu vai vardarbība mājās, nelabvēlīga skolas vide vai tās apkārtnē. Bieži bērni iesaistās varmācībā, līdzīgi kā tajā, ko paši piedzīvojuši. Tādā veidā ik gadu varmācīgu traumu piedzīvošana ietekmē miljoniem bērnu (Lapsa, 2011). Lai novērstu vardarbību, nepieciešams gan reģistrēt vardarbības gadījumus, gan arī izstrādāt efektīvus pasākumus vardarbības mazināšanai (Vagi et al, 2013).

Katram bērnam ir tiesības izaugt un attīstīt savas intereses atbilstoši noteiktam vecumposmam, bet tā rezultātā nenodarot pāri savam vienaudzim (Shaffer, Wood, Willoughby, 2004). Svarīgākās pusaudžu intereses ir dažādi

pasākumi, aizraušanās, draugi, simpātijas, pirmā mīlestība, attiecības. Pusaudža vecumā mainās autoritātes – pieaugušais vairs nav etalons, kam sekot un ko atdarināt. Par autoritātēm, kļūst vienaudži, ar viņiem rēķinās uzvedības, morāles ētikas, gaumes, interešu, hobiju jautājumos. Pusaudži saskarsmē ar vienaudžiem ir konformisti, viņi parasti rīkojas saskaņā ar grupas viedokli (Svence, 1999). Spiediens pakļauties apkārtējo viedoklim dažreiz ir tik stiprs, ka skolēni jūtas nekomfortabli, ja atšķiras no vienaudžiem. Pret šādu skolēnu klasesbiedri bieži izturas ar necieņu, liekot viņam justies nekomfortabli (Dobsons, 2005).

Konstatēts, ka skolās, kurās ir izplatīta vardarbība skolēnu sekmju līmenis ir zemāks (Strom et al, 2013). Skolotājam ir jāuzklausā pusaudzis, jārunā kā ar vienlīdzīgu un jārespektē. Lielākās problēmas skolotājiem rodas saskarsmē ar tiem skolēniem, kam ir zems pašvērtējums, kurš var rasties no skolēnu bezspēcības atrisināt stresa cēloņus. Šie cēloņi ir ļoti svarīgi skolēnu saskarsmes veidošanā ar vienaudžiem. Raksturīgi, ka bieži kritizētie pusaudži izceļas ar izaicinošu uzvedību, ko var uzskatīt par kompensācijas reakcijām. Pusaudža mērķis ir pievērst skolotāja vai klasesbiedra uzmanību, tādējādi kompensējot savu nespēju apliecināties citur. Skolotājam, kas vēlas mainīt tāda skolēna uzvedību, kurš sagādā rūpes, ir jāiemāca viņam turpmāk rīkoties tā, lai vairāk netiktu pazemots (Balsons, 1996). Skolotājiem nepieciešams rosināt pusaudžus uz efektīvu sadarbību, lai veicinātu viņu vispusīgu izaugsmi (Horvath, Hunsley, Lee, 2013).

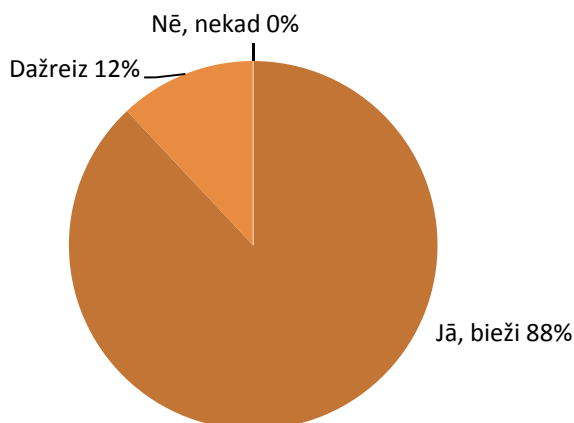
Pētījuma mērķis bija noskaidrot skolēnu un skolotāju uzskatus par pusaudžu saskarsmes problēmām un meklēt to risinājumus.

Metodika *Methodology*

Lai noskaidrotu skolēnu un skolotāju uzskatus par pusaudžu saskarsmes problēmām un veidus kā varētu tās uzlabot, tika veikta 3 Valmieras novada skolu 14-15 gadus vecu skolēnu un skolotāju anketēšana. Pavisam tika anketēti 120 skolēni un 15 skolotāji.

Rezultāti *Results*

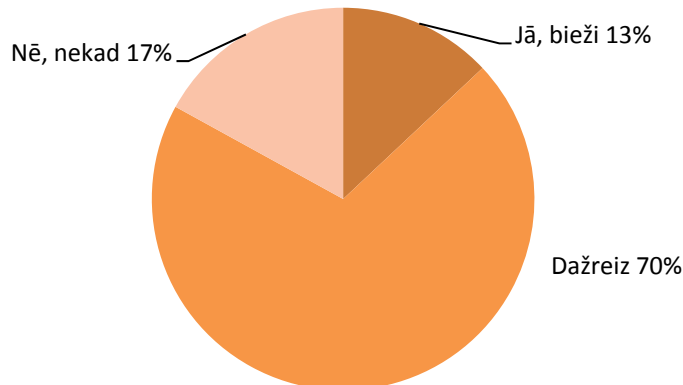
Pētījuma rezultāti parādīja, ka lielākā daļa aptaujāto skolēnu (88%) bieži nonāk situācijās, kad kāds no klasesbiedriem tiek aizskarts (skat. 1.att.). Respondentu vidū nav neviena skolēna, kas nebūtu saskāries ar šādu problēmu.



1.att. **Saskarsmes biežums pusaudžiem, kuru laikā tiek aizskarti klases biedri**
(% no respondentu skaita)

*Figure 1 The frequency of students' contacts during which classmates are offended
(in % from number of respondents)*

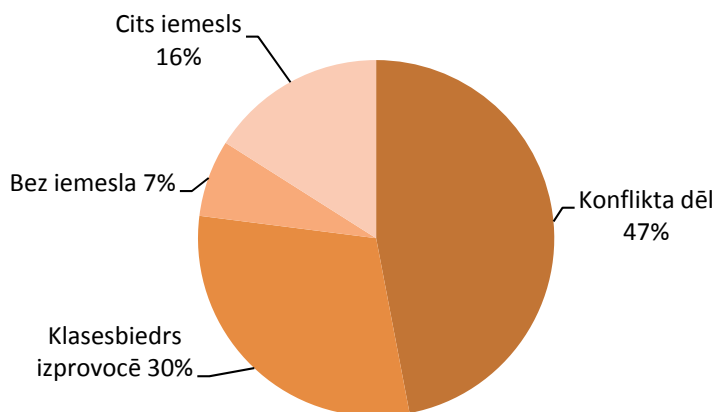
Lielākā daļa aptaujāto skolēnu atzīst, ka arī paši reizēm ir iesaistījušies klasesbiedru aizskaršanā (skat. 2.att.). Samērā neliels skaits skolēnu (17%) klasesbiedrus nekad paši neaizskar.



2.att. **Skolēnu iesaistīšanās kāda klases biedra aizskaršanā (% no respondentu skaita)**

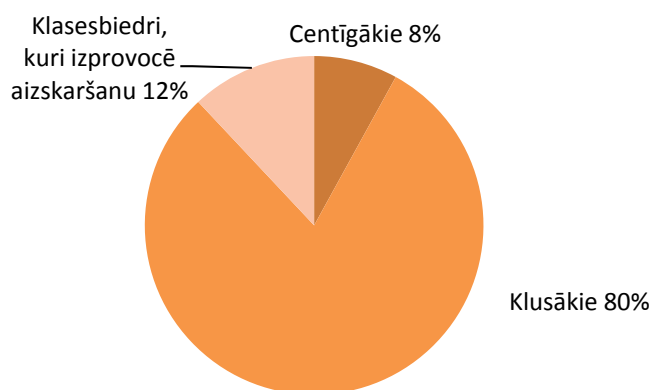
*Figure 2 Involvement of students in the offending of someone of classmates
(in % from number of respondents)*

Raksturīgākais iemesls, kāpēc skolēni aizskar klasesbiedrus, ir konflikti (47% aptaujāto skolēnu to min kā galveno iemeslu) (skat. 3.att.). Skolēni atzīmē, ka reizēm iejaucas citu pusaudžu strīdā. Daļa pusaudžu (7%) atzīst, ka aizskar klasesbiedrus arī bez iemesla.



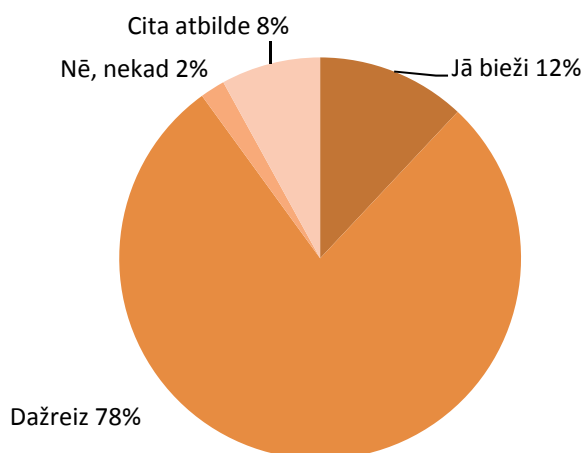
3.att. **Klasesbiedru aizskaršanas iemesli (% no respondentu skaita)**
Figure 3 Reasons of offending of classmates (in % from number of respondents)

Lielākā daļa aptaujāto skolēnu (80%) atzīmē, ka parasti tiek aizskarti klusākie skolēni (skat. 4.att.). Tas liek domāt, ka klasesbiedri nepamatoti aizskar tos skolēnus, kuriem, iespējams, ir grūtāk pastāvēt par sevi. Daļa skolēnu (8%) apgalvo, ka tiek aizskarti centīgākie skolēni, bet citi (12%) atzīmē, ka visbiežāk tiek aizskarti tie klasesbiedri, kuri paši izprovocē aizskaršanu.



4.att. **Skolēnu viedoklis par tām skolēnu rakstura īpašībām, kas veicina viņu aizskaršanu (% no respondentu skaita)**
Figure 4 Opinion of students about characteristics of students which provoke offending (in % from number of respondents)

Lielākā daļa aptaujāto skolēnu atzīst, ka paši dažreiz ir tikuši aizskarti (skat. 5.att.). Tikai 2% aptaujāto skolēnu uzskata, ka nekad nav aizskarti.



5.att. Skolēnu aizskaršanas biežums (% no respondentu skaita)

Figure 5 Frequency of offending of students (in % from number of respondents)

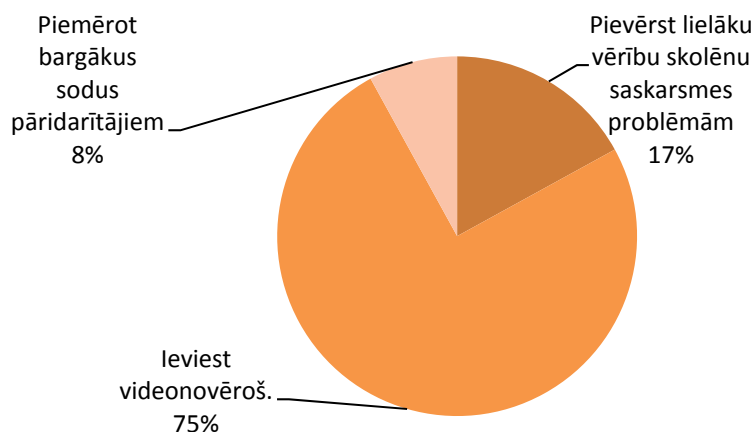
Lielākā daļa aptaujāto skolēnu apgalvo, ka aizstāvētu klasesbiedru, ja tas tiktu aizskarts emocionāli (68%) vai fiziski (73%) (skat. 1.tab.). Daļa skolēnu norāda, ka šādā situācijā dotos pie skolotāja un informētu viņu par skolēna aizskaršanu. Tomēr ir arī citas atbildes, piemēram, daļa skolēnu norāda, ka iesaistītos konfliktā, nenorādot kurā pusē nostātos, vai pat iesaistītos klasesbiedra aizskaršanā. Šādas atbildes liek domāt, ka daļai skolēnu nav pareizas izpratnes par draudzīgu attiecību veidošanu ar klasesbiedriem, un nepieciešamas pārrunas un izglītojoši pasākumi, par saskarsmes problēmām un sekām, kas draud par citu cilvēku aizskaršanu.

1.tabula

Skolēnu rīcība klasesbiedru aizskaršanas gadījumos (% no respondentu skaita)
Behaviour of students in the cases when classmates are offended (in % from number of respondents)

Skolēnu rīcība	Emocionāla aizskaršana	Fiziska aizskaršana
Došos pie skolotājas un informēšu par situāciju	17	22
Aizstāvēšu skolēnu	68	73
Cita atbilde	15	5

Aptaujātie skolēni uzskata, ka skolēnu saskarsmes problēmas varētu efektīvi risināt, uzstādot novērošanas kameras, ar kuru palīdzību varētu novērtēt, kādā veidā konflikts sācies un kurš ir vainīgais (75%), piemērojot bargākus sodus pāridarītājiem (8%), kā arī skolotājiem nepieciešams pievērst lielāku vērību skolēnu saskarsmes problēmām (17%) (skat. 6.att.).

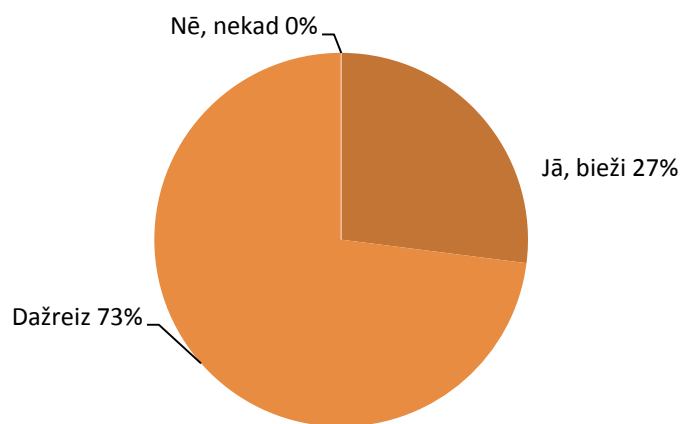


6.att. Skolēnu viedoklis par metodēm, ar kuru palīdzību varētu risināt skolēnu saskarsmes problēmas (% no respondentu skaita)

Figure 6 Opinion of students about methods which could be used for solving communication problems of students (in % from number of respondents)

95% aptaujāto skolēnu atzīmē, ka saskarsmes problēmām ir ļoti liela nozīme mācību procesā, jo gadījumā, ja skolēns skolā jūtas droši un labi, tad arī mācību process var noritēt veiksmīgi, bet, ja skolēnam ir nemitīgi jāuztraucas, vai viņam kāds nenodarīs pāri, tad mācību process skolā vairs nav galvenais, un skolēnu sekmes un motivācija mācīties ievērojami cieš.

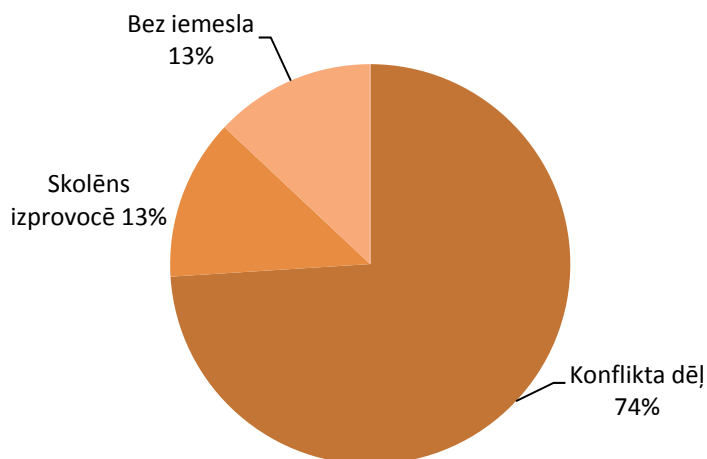
Skolotāju anketēšanas rezultāti liecina, ka visi aptaujātie skolotāji uzskata, ka skolēni bieži (27%) vai reizēm (73%) aizskar klasesbiedrus (skat 7.att.).



7.att. Skolotāju viedoklis par skolēnu aizskaršanas biežumu (% no respondentu skaita)

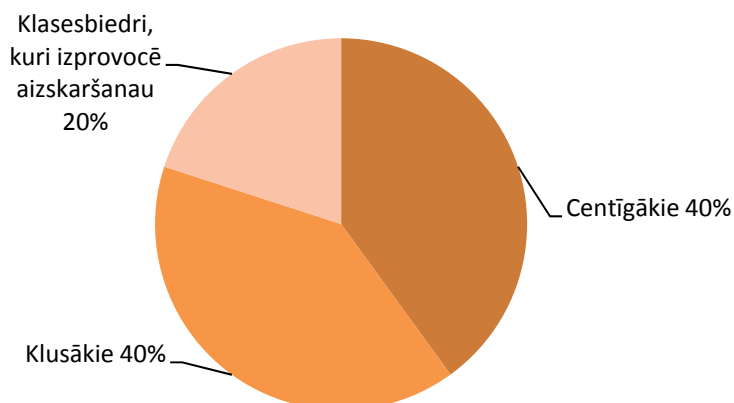
Figure 7 Opinion of teachers about frequency of cases when students are offended (in % from number of respondents)

Vairums aptaujāto skolotāju (74%), līdzīgi kā skolēni, norāda, ka galvenais skolēnu aizskaršanas iemesls ir savstarpējie konflikti (skat. 8.att.). Tomēr daļa skolotāju (13%) atzīme, ka citu skolēnu aizskaršana notiek bez iemesla.



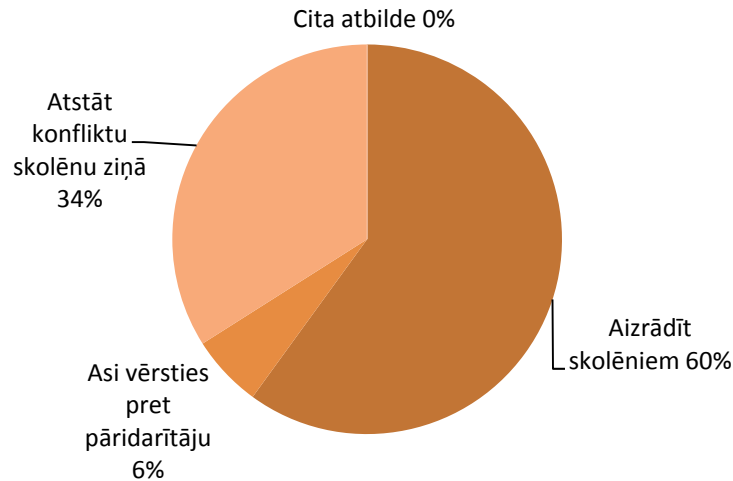
8.att. Skolotāju viedoklis par skolēnu aizskaršanas iemesliem (% no respondentu skaita)
Figure 8 Opinion of teachers about reasons of offending of students (in % from number of respondents)

Lielākā daļa aptaujāto skolotāju uzskata, ka visbiežāk tiek aizskarti centīgākie vai klusākie skolēni (skat. 9.att.). Tikai 20% skolotāju norāda, ka biežāk tiek aizskarti tie skolēni, kas izprovocē aizskaršanu. Tas liek domāt, ka vairums gadījumos skolēnu aizskaršanai nav nekāda pamata.



9.att. Skolotāju viedoklis par tām skolēnu rakstura īpašībām, kas veicina viņu aizskaršanu (% no respondentu skaita)
Figure 9 Opinion of teachers about characteristics of students which provoke offending (in % from number of respondents)

Vairums aptaujāto skolēnu (60%) norāda, ka redzot kāda skolēna aizskaršanu, viņi aizrāda pāridarītājiem, tomēr 34% aptaujāto skolotāju atzīmē, ka atstāj konfliktu skolēnu ziņā. Tas liecina, ka bieži skolotāji nenovērtē skolēnu saskarsmes problēmu nozīmīgumu un neizdara visu, lai novērstu skolēnu aizskaršanu (skat. 10.att.).



10.att. Skolotāju rīcība situācijās, kad kāds no skolēniem tiek aizskarts (% no respondentu skaita)

Figure 10 Behaviour of teachers in the cases when someone of students is offended (in % from number of respondents)

Vairums aptaujāto skolotāju uzskata, ka emocionālas aizskaršanas gadījumā skolēnam vajadzētu aizstāvēties pašam, bet fiziskas aizskaršanas gadījumā doties pie skolotāja un informēt par izveidojušos situāciju (skat. 2.tab). Tomēr jāatzīmē, ka ļoti bieži arī emocionāla aizskaršana nodara skolēnam lielu kaitējumu, un ne vienmēr pats skolēns var to novērst.

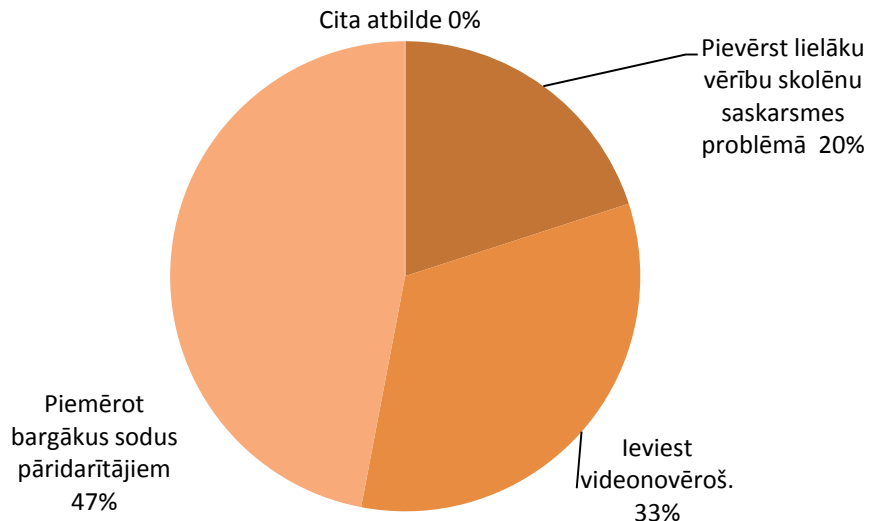
2.tabula

Skolotāju viedoklis par skolēnu nepieciešamo rīcību klasesbiedru aizskaršanas gadījumos (% no respondentu skaita)

Opinion of teachers about necessary behaviour of students in the cases when classmates are offended (in % from number of respondents)

Skolēnu rīcība	Emocionāla aizskaršana	Fiziska aizskaršana
Doties pie skolotājas un informēšu par situāciju	30	73
Aizstāvēties pašam	70	27
Cita atbilde	0	0

Daudzi aptaujātie skolotāji (47%) tomēr uzskata, ka, lai risinātu skolēnu saskarsmes problēmas, nepieciešams ieviest bargākus sodus par šiem pārkāpumiem (skat. 11.att.). Līdzīgi kā skolēni, arī daļa skolotāju (33%) uzskata, ka skolēnu saskarsmes problēmu risināšanai nepieciešamas videonovērošanas sistēmas.



11.att. Skolotāju viedoklis par metodēm, ar kuru palīdzību varētu risināt skolēnu saskarsmes problēmas (% no respondentu skaita)

Figure 11 Opinion of teachers about methods for solving communication problems of students (in % from number of respondents)

Vairums skolotāju (80%), līdzīgi kā skolēni, uzskata, ka saskarsmes problēmas ir svarīga nozīme skolēnu mācību procesā, tomēr daļa skolotāju (20%) pilnībā nenovērtē šī faktora ietekmi uz mācību procesu.

Secinājumi Conclusions

1. Skolās nopietna problēma pusaudžu vecuma grupā ir skolēnu aizskaršana. Raksturīgākais iemesls, kāpēc skolēni aizskar klasesbiedrus, ir konflikti. Lielākā daļa skolēnu uzskata, ka visbiežāk tiek aizskarti klusākie skolēni. Skolotāji norāda, ka visbiežāk tiek aizskarti klusākie un centīgākie skolēni.
2. Lielākā daļa aptaujāto skolēnu apgalvo, ka aizstāvētu klasesbiedru tā fiziskas vai emocionālas aizskaršanas gadījumā. Lielākā daļa skolotāju uzskata, ka emocionālas aizskaršanas gadījumā skolēnam vajadzētu aizstāvēties pašam, bet fiziskas aizskaršanas gadījumā doties pie skolotāja un informēt par aizskaršanu.
3. Lielākā daļa aptaujāto skolēnu uzskata, ka pusaudžu saskarsmes problēmas varētu risināt, uzstādot skolā novērošanas kameras. Skolotāji uzskata, ka vajadzētu ieviest bargākus sodus par skolēnu aizskaršanu. Daļa skolotāju, līdzīgi kā skolēni, uzskata, ka skolās nepieciešams uzstādīt novērošanas kameras.
4. Gan skolēni, gan skolotāji uzskata, ka saskarsmes problēmām ir liela ietekme uz mācību procesu.

Summary

Violence among children in schools is a serious problem. Students from schools where is higher level of violence may show poorer school performance. In order to find out opinion of students and teachers about communication problems of adolescents and ways how to solve them the questionnaire of 14-15 age students and teachers from 3 Valmiera region schools was carried out. 120 students and 15 teachers were questionnaire.

The results of questionnaire showed that the majority of questionnaire students often come in situations where their classmates are tampered. Some of students have participated in violence of adolescents. The main reason of students' tampering is conflict but sometimes students tamper their classmates without reason. 80% of questionnaire students argue that usually the most quiet students are tampered. The majority of students assert that they will defend their classmates if they will be tampered emotionally or physically. A part of students said that they will go to teacher and inform him or her in situation where their classmates are tampered. 75% of the questionnaire students consider that video security cameras must be installed in schools, 17% think that teachers must pay more attention to communication problems of adolescents but 8% consider that more severe penalties must be applied for the perpetrator. 95% of questionnaire students consider that communication problems of adolescents play a great role in teaching process because in the case of violence learning motivation of student decrease.

27% of the questionnaire teachers consider that students often but 73% of teachers consider that students sometimes tamper their classmates. The majority of questionnaire teachers think that usually the most quiet or the most diligent students are tampered. 60% of questionnaire teachers point that in the case of tampering the student they reprove the perpetrator but 34% of teachers leave the problem to solve the students themselves. The majority of questionnaire students consider that in the case of emotional tampering student must defend himself or herself but in the case of physical tampering go to the teacher and inform him or her about tampering. Many questionnaire teachers (47%) consider that more severe penalties must be applied for the perpetrator in the case of tampering the classmate, a part of teachers (33%) think that video security cameras must be installed in schools. The majority of questionnaire teachers (80%) consider that communication problems of adolescents play a great role in teaching process.

Literatūra References

1. Balsons, M. (1996). *Kā izprast klases uzvedību*. Rīga: Lielvārds, 208 lpp.
2. Dobsons, D. (2005). *Gatavojies pusaudžu vecumam*. Rīga: Prieka Vēsts, 168 lpp.
3. Lapsa, D. (2011). Bērnu un pusaudžu agresija. Par bērnu un pusaudžu agresivitāti - cik tas ir aktuāli Latvijas un pasaules kontekstā? Resurs pieejams: <http://www.arstipsihoterapeiti.lv/lv/bernu-un-pusaudzu-agresija.html> Skatīts: 09.02.2014.
4. Lee, C.M., Horvath, C., Hunsley, J. (2013). Does it work in the real world? The effectiveness of treatments for psychological problems in children and adolescents. *Professional Psychology: Research and Practice*, Volume 44, No 2, pp. 81 – 88.
5. Shaffer, R.D., Wood, E., Willoughby, T. (2004). *Development Psychology: Childhood and Adolescence*. Canada: Thompson Canada Limited, 652 p.
6. Strom, I. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., Dyb, G. (2013). Violence, Bullying and Academic Achievement: A Study of 15-Year-Old Adolescents and Their School Environment. *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, Volume 37, No 4, pp. 243-251.
7. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 158 lpp.

8. Vagi, K. J., Rothman, E. F., Latzman, N. E., Tharp, A.T., Hall, D.M., Breiding, M.J. (2013). Beyond Correlates: A Review of Risk and Protective Factors for Adolescent Dating Violence Perpetration. *Journal of Youth and Adolescence*, Volume 42, No 4, pp. 633-649.
9. Veselovskis, A. (2013). Andra Veselovska psihoterapijas prakse. Vardarbība jauniešu vidū cēloņi un likumsakarības. Resurss pieejams: <http://www.psihoterapijasprakse.lv/lv/raksti/vardarbibaj/> Skatīts: 09.02.2014.